

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра філософії, соціології та політології

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою

(пост. в. від « 18 » 2020 р.)

Ректор

А. А. Мазаракі

**ФІЛОСОФІЯ /
PHILOSOPHY**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

Київ 2020

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автори: А.Ю. МОРОЗОВ, доктор філософських наук, доцент,
Ю. І. КУЛАГІН, кандидат філософських наук, професор,
О. В. КРАСІЛЬНІКОВА, кандидат історичних наук,
доцент.

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри
філософії, соціології та політології «30» червня 2020 р., протокол № 30.

Рецензенти: С.О. ГУДКОВ, кандидат філософських наук, доцент,
Н.В. ГУСАРЕВИЧ, кандидат економічних наук, доцент.

**ФІЛОСОФІЯ /
PHILOSOPHY**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

ВСТУП

Програма дисципліни «Філософія» призначена для підготовки студентів КНТЕУ освітнього ступеня «бакалавр» галузі знань 12 «Інформаційні технології» за спеціальністю 126 «Інформаційні системи та технології».

Програму розроблено відповідно до Стандартів вищої освіти України із зазначеної спеціальності та відповідних освітньо-професійних програм підготовки студентів КНТЕУ.

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.
6. Лист погодження

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Філософія» – одна з найважливіших складових освітнього процесу закладів вищої освіти, спрямована на розвиток, збагачення і поглиблення гуманітарної підготовки студентів, формування всебічного світогляду майбутніх професіоналів. Вивчення дисципліни «Філософія» покликано сприяти розвитку вільної та гармонійної особистості через формування фундаментальної ціннісно-світоглядної платформи майбутнього фахівця широкого профілю, що неможливо без знання логіки руху духовної історії людства, універсальних принципів і законів існування та розвитку природи, суспільства і мислення.

Мета викладання дисципліни «Філософія»: визначити сутність людини і навколишнього світу в їх всебічних зв'язках та відносинах, сформувані теоретичні засади філософського світогляду як системного погляду на світ і місце в ньому людини та навички застосування різних філософських методологічних підходів до аналізу сучасного життя, розв'язання його теоретичних та практичних проблем.

Відповідно до мети визначаються основні **завдання** навчальної дисципліни «Філософія»:

- розкрити сутність та розвиток історико-філософського знання як об'єктивного процесу;
- дати цілісне уявлення про структуру та зміст філософського знання, його основні категорії;
- сприяти формуванню основних світоглядних цінностей та філософської культури мислення студентів.

Предметом вивчення дисципліни є світова і вітчизняна філософська думка як соціально-історичне та духовне явище у всій багатоманітності її

проявів; загальні принципи і закони існування та розвитку природи, суспільства та людини.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Перед вивченням навчальної дисципліни у студентів мають бути розвинуті наступні компетентності:

Знання:

- основних етапів вітчизняної та світової культури та її видатних представників;
- сутності та змісту історичного процесу;
- основних загально-наукових понять та категорій.

Вміння:

- аналізувати та порівнювати різні теоретичні концепції та моделі;
- самостійно користуватися набутими науковими знаннями, формулювати, логічно доводити та відстоювати свою думку;
- мислити чітко, послідовно, несуперечливо;
- застосовувати наукові знання в професійній і громадській діяльності;
- відрізняти факти від ціннісних тверджень, вивчаючи і вирішуючи наукові проблеми та завдання неупереджено і об'єктивно.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Філософія», як вибіркова компонента освітньої програми, забезпечує оволодіння студентами загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за освітньо-професійною програмою:

Інформаційні системи та технології (ОС бакалавр)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
КЗ 1.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	1-13
КЗ 5.	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	1-13
КЗ 9.	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	1-13
КЗ 10	. Здатність зберігати та примножувати	1-13

	моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
ПР 10.	Розуміти і враховувати соціальні, екологічні, етичні, економічні аспекти, вимоги охорони праці, виробничої санітарії, пожежної безпеки та існуючих державних і закордонних стандартів під час формування технічних завдань та рішень.	1-13

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Філософія як світогляд і наука

Сутність та історичні типи світогляду. Філософія як теоретична основа світоглядного знання. Предмет та основні функції філософії. Сутність і характерні ознаки основних етапів становлення та розвитку філософії. Філософія як наука. і світогляд. Українська філософія та її специфіка. Значення філософії в сучасному світі.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 5.

Додатковий: 13,14, 17, 18, 21.

Інтернет-ресурси: 29 - 31.

Тема 2. Філософське вчення про буття

Історико-філософські концепції онтології і метафізики. Становлення і розвиток філософського розуміння буття, субстанції, матерії та їх сучасна характеристика. Космологічна теорія «Великого вибуху». Гіпотеза «мультиверсуму». Моністичні, дуалістичні та плюралістичні засади буття. Істина, благо і краса як духовні атрибути буття. Субстанціональна визначеність буття. Матерія – структурно-універсальна визначеність буття. Рух – спосіб існування матерії. Форми руху матерії. Простір і час як форми буття матерії. Біологічний і соціальний виміри простору і часу. Час і вічність. Конечність і безкінечність.

Єдність, багатоманітність, просторово-часова безкінечність та багатовимірність світу. Картина світу як динамічна система. Антична і середньовічна картини світу. Новоевропейська картина світу. Сучасна картина світу.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3.

Додатковий: 13,14,17,18, 21.

Інтернет-ресурси: 28, 29.

Тема 3. Філософія людини

Людина як предмет філософських роздумів. Уявлення про походження, природу, сутність та існування людини в історико-філософських концепціях.

Сутність та багатовимірність людини. Біологічні, психологічні та соціокультурні детермінанти існування та розвитку людини. Поняття особистості та її типи. Індивід, індивідуальність та особистість. Передумови формування і розвитку особистості. Суспільне визнання і суспільна відповідальність особистості.

Соціально-діяльнісна сутність людини. Творчість як спосіб існування людини. Засади та критерії творчої діяльності. Свобода та творчість. Феномен відчуження в філософії людини.

Смисл, цінності та призначення людського існування. Духовність і душевність в особистісному бутті. Феномени любові та справедливості, смерті та безсмертя, щастя і страждання, провини і каюття в духовному досвіді людства. Святість, героїзм, геніальність як вищі орієнтири гуманістичної культури. Теоцентричний і антропоцентричний гуманізм. Всебічний розвиток особистості як гуманістичний ідеал. Трансгуманізм і «пост-людина».

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 4.

Додатковий: 18, 19, 21.

Інтернет-ресурси: 27- 29.

Тема 4. Філософія свідомості

Історико-філософські концепції свідомості. Основні засади та чинники виникнення, існування та розвитку свідомості. Відображення та його форми.

Сутність, форми та рівні свідомості. Властивості та функції свідомості. Активність свідомості. Свідомість і мислення. Взаємозв'язок свідомості, мови та спілкування. Свідомість і мозок.

Свідомість і самосвідомість. Рівні самосвідомості. Предметність і рефлексивність самосвідомості. Свідомість та несвідоме (підсвідоме).

Форми суспільної свідомості. Мораль. Право. Релігія. Мистецтво. Філософія. Суспільна психологія. Ідеологія.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3.

Додатковий: 13,18, 19, 21.

Інтернет-ресурси: 30, 31, 32.

Тема 5. Філософія пізнання

Пізнавальність світу в історико-філософських концепціях. Єдність мислення і буття.

Суб'єкт та об'єкт пізнання. Досвідно-практичні джерела пізнання. Сутність, структура та взаємозв'язок чуттєвого і раціонального пізнання. Розсудок і розум два рівні раціональності. Раціональне, ірраціональне та над-раціональне (містичне) в пізнавальній діяльності. Роль інтуїції в творчості і науковому пізнанні.

Пізнання як відображення та конструювання дійсності. Пізнання як творчість. Розуміння і пояснення у пізнавальному процесі.

Сутність та особливості наукового пізнання, його структура, рівні, форми та методи. Наукові парадигми. Знання та його структура. Знання і віра. Критерії знання. Специфіка природничого та гуманітарного знання. Істина як процес та мета пізнання. Критерій істинності пізнання.

Істина об'єктивна і суб'єктивна, абсолютна і відносна. Істина, хиба, ймовірність, модальність.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 5.

Додатковий: 13, 18, 19, 21.

Інтернет-ресурси: 28, 30.

Тема 6. Філософська теорія розвитку

Ідея розвитку в історико-філософській думці. Поняття розвитку. Розвиток і саморозвиток. Діалектика і метафізика.

Сутність діалектики та її історико-філософські форми. Поняття закону і закономірності. Ідеалістичне і матеріалістичне розуміння законів всезагального розвитку. Закон єдності та боротьби протилежностей. Закон взаємопереходу кількості та якості: якість, кількість, міра. Закон подвійного заперечення. Система категорій діалектики: сутність-явище, існування-буття, дійсність-реальність, зміст-форма, необхідність-свобода, причина-наслідок, всезагальне-одиничне. Принципи діалектики.

Методологічне значення законів та категорій діалектики у пізнанні соціально-економічних явищ і процесів. Критика діалектики.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2.

Додатковий: 13, 18, 19, 21.

Інтернет-ресурси: 29, 31

Тема 7. Філософія суспільства та цивілізації

Основні концепції суспільства в історії філософії. Суспільство – як предмет філософського аналізу. Суспільство – система форм соціального життя, суспільних відносин, соціальних суб'єктів, соціальних інститутів.

Поняття функціонування та розвитку суспільства. Інформаційне суспільство. Розвиток суспільства як історичний процес. Об'єктивне і суб'єктивне, стихійне і свідоме в суспільній діяльності, їх історичний характер. Соціально-історичний детермінізм. Співвідношення детермінізму та свободи у суспільному розвитку. Суспільство та цивілізація. Історико-філософське тлумачення цивілізації. Сучасні філософські концепції цивілізації. Історичні типи цивілізацій. Сучасна світова цивілізація:

характерні ознаки, особливості та протиріччя. Інформаційна доба у розвитку сучасної цивілізації. Поняття футурології. Основні футурологічні концепції майбутнього цивілізацій.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 5.

Додатковий: 13, 17, 18, 21, 23.

Інтернет-ресурси: 29, 32

Тема 8. Філософія економіки

Відносини власності, виробництва, обміну, споживання як об'єкт філософського аналізу. Філософсько-методологічні засади теорії управління економікою. Цінність і вартість. Моральні основи та принципи ведення бізнесу.

Людиновимірна сутність економіки. Екоекономіка. Самодетермінація та самореалізація людини в економічному житті. Філософський аналіз мотиваційних засад економічної діяльності людини. Соціальний ресурс економічного розвитку.

Соціально-культурні детермінанти економічних відносин та економічної діяльності. Ідеологія та економічна теорія.

Економіка знань в сучасному інформаційному суспільстві. Філософські засади економічної глобалізації. Глобальний ринок. Сутність, походження, основні типи та шляхи вирішення глобальних проблем. Фундаментальні суперечності сучасної глобальної економіки.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 3, 5.

Додатковий: 10, 20.

Інтернет-ресурси: 27, 29.

Тема 9. Філософія історії

Філософське розуміння історії. Смысл історії. Прогресивні та регресивні, лінійні та циклічні моделі історії. Всесвітньо-історичний процес і локальні культури. Філософія історії як «історія ідей». Утопія як ідеальний орієнтир історичного руху. Стародавні античні утопії. Ідеальна держава Платона. Середньовічні утопії «тисячолітнього царства». Утопії Т. Мора, Дж. Кампанелли, К. Маркса. Анти-утопії в філософсько-футурологічній літературі ХХ ст.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 4, 5 .

Додатковий: 24.

Інтернет-ресурси: 27, 28, 29.

Тема 10. Філософія культури.

Філософське розуміння культури. Історико-філософські концепції культури. Культура як матеріально-духовне та соціальне явище. Конкретно-історичні типи, форми та функції культури. Культура як світ символічних

форм. Культура і мистецтво. Образ, символ, знак, метафора, симулякр. Культура – спосіб буття людини.

Субкультура та контркультура. Класична і неklasична культура. Масова та елітарна культура. Національне та загальнолюдське в історії європейської культури. Мультикультуралізм та його наслідки. Соціальні інститути культури. Культура – форма ціннісної єдності історії. Віртуальна культура.

Список рекомендованих джерел:

Основні: 1, 2, 5.

Додаткові: 24.

Інтернет-ресурси: 27, 28, 29.

Тема 11. Філософія моралі

Історія етичних вчень. Абсолютизм та релятивізм в етиці. Етика як теоретичне підґрунтя моралі. Природа, сутність та специфіка моралі. Моральна свідомість. Моральні норми та цінності. Поняття вищого блага. Абсолютні основи моралі. Гетерономна і автономна мораль. Людина як «міра речей». Формування моральної культури особистості. Філософія морального самовдосконалення. Моральний вибір. Поняття метафізичного і морального нігілізму. Професійна і прикладна етика. Евтаназія як етична проблема.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 3, 5.

Додатковий: 18.

Інтернет-ресурси: 27, 29, 30.

Тема 12. Філософія релігії

Історико-філософські концепції походження та існування релігії. Критичний та апологетичний підходи до визначення сутності та істинності релігії. Класифікація релігій. Сучасні філософсько-релігійні вчення. Релігієзнавчий і теологічний підходи до розуміння релігії. Філософсько-релігійна думка доби Середньовіччя. Діалог науки і релігії. Релігійний фундаменталізм. Екуменізм.

Науково-пізнавальні та світоглядні засади філософського аналізу релігії. Теїзм. Деїзм. Пантеїзм. Атеїзм. Проблема добра і зла в релігії. Теодицея. Філософське тлумачення свободи совісті. Толерантність.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 4.

Додатковий: 10, 12.

Інтернет-ресурси: 29, 31, 33.

Тема 13. Філософія права

Філософські підходи до розуміння права. Онтологія права. Сутність, природа і принципи права. Гносеологія права. Теорія і методологія пізнання правової реальності. Природне і позитивне право. Прецедентне право. Правова аксіологія. Правові цінності. Аномія. Правова культура і правове

мислення. Правове поле. Справедливість і благо як об'єкт філософського аналізу. Проблема власності. Правова держава і демократичне суспільство.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 5.

Додатковий: 10, 12.

Інтернет-ресурси: 27-29, 31

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ*

Основний

1. Шепетяк О.М., Шепетяк О.Т. Філософія: Підручник. – Львів: Місіонер, 2020. – 784 с.
2. Петінова О. Б. Філософія: навчальний посібник / О. Б. Петінова. – Одеса, 2019. – 304 с.
3. Філософія: підручник для студентів і курсантів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації / авт.кол.; за ред. О. В. Рябіної, Л. І. Юрченко. – Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2021. – 286 с.
4. Данильян О. Г., Дзьобань О.П. Філософія : підручник. – 3-тє вид., переробл. – Харків : Право, 2020. – 432 с.
5. Філософія: підручник / В.С. Бліхар, М.М. Цимбалюк, Н.В. Гайворонюк, В.В. Левкулич, Б.Б. Шандра, В.Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. – 440 с.

Додатковий

6. Болховітінова О.Ю., Волощенко Л.Ю., Кваснюк Б.Є. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України / За ред. В.М. Гейця, В.П.Семиноженка, Б.Є. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007. – 556 с.
7. Буряк П.Ю., Гупало О.Г. Європейська інтеграція і глобальні проблеми сучасності: Навч. посіб. – К.: Хай-Тек Прес, 2007. – 336 с.
8. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації. 3-тє видання, перероблене і доповнене. – Львів: Новий Світ-2000, 2004. – 528 с.
9. Вандишев В.М. Філософія. Екскурс в історію вчень і понять: Навч. посіб. – К.: Кондор, 2006. – 474 с.
10. Горлач М.І., Кремень В.Г., Ніколаєнко С.М., Требін М.П. *Основи філософських знань: Філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство: Підручник.* – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 1028 с.
11. Губерський Л.В., Надольний І.Ф., Розумний В.П. *Філософія: Навч. посіб.* – К.: Вікар, 2006. – 455 с.
12. Діденко В.Ф. Філософія: ескізи для самопідготовки. Навч. посіб. – К.: Київ. ун-т, 2006. – 208 с.
13. Касьян В.І. *Філософія. Відповіді на питання екзаменаційних білетів: Навч. посіб.* – К.: Знання, 2006 – 407 с.
14. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: Логос, Софія, Розум: Підручник. – К.: Книга, 2006. – 432 с.
15. Мозкова Н.Г. Логіка: Навч. посіб. / Мозкова Н.Г – К. : Каравела, 2007. – 248 с.

16. Морозов А.Ю. *Зло: метафізичні і богословські виміри. Монографія* – К., КНТЕУ, 2018. – 296 с.
17. Петрушенко В.Л. *Філософія: Підручник.* – Л.: Магнолія 2006, 2008. – 505 с.
18. Подольська Є.А. *Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство: Навч. посіб.* – К.: ЦЕЛ, Інкос, 2006. – 632 с.
19. Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. *Філософія: Підручник.* – К.: Академвидав, 2019. – 592 с.
20. *Філософський енциклопедичний словник / Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України.* – К.: Генеза, 2002.
21. *Філософська думка в Україні: Бібліогр. слов.* / В.С. Горський, М.Л. Ткачук, В.М. Нічик та ін. – К.: Пульсари, 2002. – 244 с.
22. Франкл В. *Людина в пошуках справжнього сенсу.* – К., Логос, 2017. – 380 с.
23. Фромм Е. *Мати чи бути?* – К., Каравела, 2019. – 396 с.
24. Фромм Е. *Мистецтво любові.* – К., Слово, 2019. – 210 с.
25. Brooke Noel Moore, Kenneth Bruder. *Philosophy. The power of ideas. The 8th edition.* California state university. 2018. – 620 p.
26. Simon Blackburn. *The Oxford dictionary of philosophy. 4th ed.* Oxford university press. 2020. – 410 p.

Internet-ресурси

27. Сайт Українського філософського фонду. – URL: <https://www.facebook.com/philosophy.foundation.ua/> (Дата відвідування 19.08.2020).
28. Бібліотека факультету філософії Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua> (Дата відвідування 19.08.2020).
29. Електронна бібліотека “psylib” (психологія, філософія, релігія, культурологія, методологія та ін. – URL: <http://www.psylib.kiev.ua> (Дата відвідування 19.08.2020).
30. Сайт “Релігієзнавство в Україні” Української асоціації релігієзнавців. – URL: <http://religstudies.org.ua/main.php> (Дата відвідування 19.08.2020).
31. Центр практичної філософії. – URL: https://sites.google.com/site/practicosophy/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D1%84%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%8F-practical_philosophy (Дата відвідування 19.08.2020).
32. Сайт, присвячений творчості Жака Марітена. – URL: <https://www.religion.in.ua/main/19351-xristiyanske-politichne-suspilstvo-zhaka-maritena-v-ukrayinskix-realiyah.html> (Дата відвідування 19.08.2020).
33. Історія розвитку обчислювальної техніки – URL: <https://itmuseum.sumdu.edu.ua/istoriya-stvorennya-i-rozvitku-zasobiv-obchislyvalnoyi-tehniki> . (Дата відвідування 19.08.2020).

* Курсивом виділені джерела, що є у бібліотеці КНТЕУ